

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY — ORGAN POSWIECONY HIGIENIE I CZYSTOŚCI W NAJSZERSZYM ZNACZENIU TEGO SŁOWA.

WARUNKI PRENUMERATY.

Rocznie z przesyłką pocztową 6 złotych
We Francji 40 fr., w Ameryce 2 dol. rocz.
Zmiana adresu 50 gr.

**Konto Czekowe Pocztowej Kasy
Oszczędnościowej Nr. 15-960.**

Adres Redakcji i Administracji:

WARSZAWA, ul. Żłota Nr. 23 m. 3.
Telef. 65 – 02. Skrzynka pocztowa Nr. 729.

w Częstochowie informacji udziela się:
ul. Panny Marji 10, Tel. 250 we wtorki i piątki od 7–8 w.

w Krynicy (podczas sezonu letniego) inf. udziela
się: ul. Kraszewskiego d. p. Szwarca (pokój Nr. 21)
we wtorki i piątki 8–6 w.

CENA OGŁOSZEŃ:

Za wiersz milimetr. na I-ej str. i
4 szpalt. { w tekście . . . . . 60 gr.
                  { za tekstem . . . . . 50 „
Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada
Cena pojedynczego numeru **50 gr.**

Ogłoszenia dla „CZYSTOŚCI” przyjmują wszystkie Biura Ogłoszeń w Polsce i Zagranicą.

OD REDAKCJI.

Znaczenie kąpieli dla czystości jest zrozumiałe dla wszystkich, nie jest jednak tak wpojone w społeczeństwie, jak być powinno.

Umieszczając poniżej artykuł na ten temat pióra D-ra Czesława Wroczyńskiego, Prezesa Polskiego T-wa Przeciwgruźliczego, zwracamy szczególną uwagę naszych Czytelników na treść w nim zawartą.

Dr. Czesław Wroczyński.

Kapielińska u nas i zagranicą

Ilość zużytej wody i mydła jest poniekąd miernikiem obyczajów, do tyjących czystości i mycia się. W wielkich miastach, posiadających centralne urządzenia do zaopatrzenia ludności w wodę, ilość wody zużyta na jednego mieszkańca może być ściśle obliczoną. Istnieją pod tym względem duże różnice. W miastach europejskich przyjęto jako normę 100 litrów wody dziennie na głowę ludności. W miastach amerykańskich ilość ta częstokroć czterokrotnie wzrasta, dochodząc do 400 litrów. Naturalnie wszystkie potrzeby są tutaj uwzględnione, gdyż woda używana jest do potrzeb gospodarskich, do polewania ulic w lecie, — ale pokaźną rubrykę stanowi wo-

da użyta do kąpieli i do mycia. Czem więcej ludzie się kąpią, tem więcej wody potrzeba.

Urządzenie łazienek domowych we wszystkich bez wyjątku mieszkaniach jest bodaj najlepszym środkiem uprzystępnienia ogółowi ludności korzystania z codziennej kąpieli. Odsetek takich mieszkań jest u nas bardzo nikły i nieprzekracza w Warszawie 7 do 10 proc. W niektórych nowoczesnych miastach amerykańskich w 90% mieszkań są urządzone łazienki. W Warszawie łazienki istnieją jedynie w mieszkaniach większych i uważane są poniekąd za zbytek. Na prowincji mieszkania z łazienkami należą do wyjątków. Naturalnie, iż mieszkańcy lokali, nie posiadających łazienek, zmuszeni są do korzystania z kąpielisk publicznych, a to powoduje dla nich dużą stratę czasu, koszta i dla tego też zawsze idealnem rozwiąza-

niem sprawy na przyszłość będzie zaopatrzenie wszystkich nowobudujących się mieszkań w łazienki, co zresztą jest dzisiaj urzeczywistnione w nowych domach, nawet w dwu izbowych lokalach. Lecz możność korzystania z kąpieli nie wystarcza do tego, ażeby się ludzie kąpali. Kąpanie się zależy od tradycji i przyzwyczajen ludności.

Narody słowiańskie mają pod tym względem piękne tradycje, niestety zostały one zaniedbane i zapomniane. Jakże często na wsi słyszymy zdanie, „tyle lat żyję — dotąd się nie kąpałem — to i do śmierci wytrzymam bez kąpieli”. A przyzwyczajenie do używania kąpieli to przyzwyczajenie do czystości wogóle, a ta jest tak ściśle związana z zachowaniem zdrowia, że tu nie może być ani chwili wahania.

Słowiański obyczaj urządzania łaźni parowych i palenia w tych łaź-

niach przynajmniej raz na tydzień w soboty, aby przed świętem parą wyparzyć ciało i gruntownie je oczyścić i umyć, zachował się jeszcze do dziś dnia w niektórych miejscowościach Rzeczypospolitej. Zachowali go w okolicach Wilna włościanie — staroobrzędowcy — tak zwani na wsi „starowiercy”. Każdy większy dom posiada tam swoją łaźnię — parnię. Łaźnia zbudowana jest bardzo prymitywnie, — składa się zwykle z jednej izby, posiadającej wmurowany kocioł do grzania wody, pieca (w kształcie pieca do chleba), w którym znajdują się kamienie, rozpalone często do czerwoności. Zlewanie kamieni wodą wytwarza parę; zgęszczenie ilości pary może być dowolnie zwiększane, zależnie od ilości wody wylanej na kamienie. Zachowanie tych tradycji uchroniło staroobrzędowców Wileńskich od epidemii tyfusu plamistego w roku 1919 i 1920. Rzeczą godną podziwu było, że wtedy, kiedy we wszystkich okolicznych wioskach ludzie pokotem leżeli, chorując na tyfus — wioski staroobrzędowców były zupełnie wolne od zarazy — choć otoczone były tą zarazą dokoła. Włościanie staroobrzędowcy, znani ze swej czystości i trzeźwości, nie mieli wcale wszy i to uchroniło ich od choroby i epidemii. Polska jest krajem rolniczym, 70 proc. to ludność wiejska. Dążyć musimy wszelkimi siłami do wskrzeszenia naszych dawnych zwyczajów, do budowania kąpielisk na wsi. Kąpielisko to najlepszy i najskuteczniejszy środek do podniesienia przyzwyczajenia do czystości, a ta pomoże nam do wyzbycia się wielu chorób zakaźnych, a tyfusu plamistego w pierwszym rzędzie. Niestety, kąpielisk na wsi mamy bardzo niewiele. W pierw-

szych latach naszej niepodległości w 1918, 1920, 1921. Władze Państwowe pobudowały do celów walki z tyfusem sto kilkadziesiąt kąpielisk ludowych we wschodnich województwach, w dawnej Kongresówce, kręśach Rzeczypospolitej. Niestety prawie wszystkie kąpieliska zamknięto i nikt z nich obecnie nie korzysta. Niektóre starano się przebudować do innych celów jak np. jeden budynek kąpielowy użyto na elektrownię. To jest smutnym dowodem naszego nieuświadomienia. Wiele by tu mogły zdziałać Towarzystwa i Kółka Rolnicze i Oświatowe, o ile zostaną one poparte odpowiednio przez Samorządy Gminne i Powiatowe. Nasze miasteczka powiatowe w b. zaborze rosyjskim i austriackim posiadają nieliczne kąpieliska publiczne. Są one przeważnie źle urządzone i budowane, utrzymywane przez przedsiębiorców prywatnych. Tak samo wiele pozostawiają do życzenia kąpieliska rytualne ludności żydowskiej, dla higieny są one zupełnie bezwartościowe. Dziś, gdy ubiegło już dziesięciolecie naszej niepodległości, musimy zastanowić się poważnie i nad tem, jakie znaczenie mają kąpieliska. Musimy odpowiedzieć na pytanie, czy konieczne jest budowanie kąpielisk publicznych gminnych, miejskich, czy też wystarczy, jeżeli tą sprawą zajmą się jedynie przedsiębiorcy prywatni.

Ażeby zrozumieć nowoczesne poglądy na sprawę kąpielisk, należy cofnąć się do czasów rzymskich Dyoklecjana, Tytusa i Karakalli. Były to instytucje publiczne dostępne dla szerokich mas ludowych. Miały one na celu nie tylko same zabiegi kąpielowe; wychowanie fizyczne było ich zadaniem. Dawały one

możność korzystania z kąpeli zimnej w wielkich basenach i pływalniach, z kąpeli ciepłej i z łaźni rzymskiej, to znaczy pomieszczenia napełnionego bardzo gorącym powietrzem. Istniały w nich wielkie sale gimnastyczne, zwane gimnazjami przez Greków, sale wypoczynkowe.

Najwspanialszym kąpieliskiem były słynne Termy Karakalli. Długość Termów Karakalli wynosiła przeszło 600 metrów, szerokość 500 metrów. Na dwóch krańcach znajdowały się 2 świątynie Apollina i Eskulapa, bo były to bóstwa opiekuńcze tej instytucji poświęconej kształceniu umysłu i pielęgnowaniu ciała. Dwie inne świątynie czciły Herkulesa i Bachusa. Budynek główny składał się z olbrzymiego okrągłego przedsionka z czterema salami z każdej strony do kąpeli zimnych, ciepłych, gorących i parowych. W środku znajdował się olbrzymi skwer do ćwiczeń cielesnych a z tyłu skweru wielka hala, w której znajdowało się 16 setek marmurowych siedzeń dla kąpiących się. Na końcu tej hali były biblioteki. Budynek kończył się dziedzińcem, otoczonym portykami z estradą dla orkiestry i obszernym basenem do pływania w środku. Naokoło budowlę otaczały ocienione drzewami chodniki z obszernym boiskiem (gimnazjum) do biegów. Całość opasywał portyk, przez który wchodziło się do sal w których poeci deklamowali publicznie utwory, a filozofowie mieli wykłady dla swych uczniów. W naszych pojęciach dzisiejszych ta instytucja odpowiadałaby olbrzymiemu domowi ludowemu z kąpieliskiem i ośrodkiem wychowania umysłowego i fizycznego. (Oręd. Zdr. Nr. 5). (d. c. n.)

OD ADMINISTRACJI.

Przepraszamy bardzo Sz. Czytelników naszego pisma za pewne usterki i niedokładności. — Staramy się wszelkie braki usunąć!

Prosimy zanotować nowy adres naszej Red. i Adm. w **Warszawie Żłota 23 m. 3, tel. 65—02.**

Wobec **wyczerpania zeszytu pierwszego i drugiego „Czystości”**, prosimy Sz. Czytelników o przesłanie przeczytanych egzemplarzy do filii naszej w Częstochowie!

Zeszyt ten zawiera **Nr. 7, 8 i 9 „Czystości”** treści następującej:

- 1) Dr. Czesław Wroczyński — „Kąpieliska u nas i zagranicą”.
- 2) Inż. Wład. Dąbrowski — „Higiena na kolejach”.
- 3) Lekarz-D-ta Michał Grejniec — „Czystość uzębienia i jamy ustnej”, c) „Jak trzeba czyścić zęby”?

- 4) Dział „Czystość czynu społecznego”
- 5) Kronika „Czystości”.
- 6) Korespondencje, wywiady etc.
- 7) Odpowiedzi **Redakcji, Administracji** i ogłoszenia.

Wobec tego, że „Czystość“ znajduje się w poczekalniach lekarzy, w szpitalach, szkołach, sanatorjach, cukierniach, czytelnich, zdrojowiskach, stacjach kolejowych, urzędach i wogóle tam, gdzie ludzie się zbierają,—ogłoszenie w naszym organie ma **Kolosalne** znaczenie **reklamowe**, to też „Czystość“ liczy na poparcie W. P. i ma nadzieję, że się nie zawiedzie.

Prosimy skorzystać z załączonej deklaracji, czeku P. K. O. Nr. 15-960 i zapisać się w poczet prenumeratorów i inserentów „Czystości“, zachęcając do tegoż swych przyjaciół i znajomych.

Zwracamy uwagę na nasz adres: **Warszawa, Żłota 23 m. 3, tel. 65—02.**

A D M I N I S T R A C J A.

Inż. Władysław Dąbrowski.

ZAGADNIENIE

Higjeny na kolejach

(Dokończenie).

Mamy wprowadzić w każdym prze-
dziale rozwieszone rozporządzenie
Ministerstwa Komunikacji, że pu-
bliczność we własnym interesie win-
na przestrzegać czystości, ale, nie-
stety, polecenie to wskutek braku
widomej sankcji nie jest darzone
zbytnią uwagą.

Funkcjonariusze kolejowi, nie mając widocznie polecenia sprawdzenia sanitarnego stanu wagonów, pozwalają im kursować, nie troszcząc się, że zamknięty przedział, w którym jakiś gruzlik spluwał pod ławkę, staje się przez to miazmatami tej choroby przesiąknięty i może się stać przyczyną zapadnięcia na zdrowiu wielu Bogu ducha winnych ludzi, którzy, nie wiedząc co im grozi, wsiadają spokojnie do wagonu.

Podobnie ma się sprawa i z innymi chorobami zaraźliwymi, których bakterjom przedział wagonowy może służyć za wygodny przytułek, gdzie w spokoju mogą one czekać na ofiarę.

Wprawdzie konduktorzy kolejo-
wi mają surowo nakazane nie wpu-
szczać do wagonu osób podejrz-
nych o zakaźną chorobę bez odpo-
wiedniego świadectwa lekarskiego
— ale wieleż to mamy chorób zakaź-
nych, które nazewnątrz nie uwydat-
niają się aż w tak wybitny sposób,
aby mogły wzbudzić podejrzenie u
konduktora, nawiasem mówiąc nie
zwracającego zbytniej uwagi na te
rzeczy.

Oto weźmy jakiś przykład.

Przez wagon przewijają się setki ludzi. Na zasadzie danych statystycznych możemy śmiało twierdzić, że pewien procent tych ludzi jest chorych na syfilis. Wystarczy by jakaś ich część skorzystała podczas jazdy z klozetu, a już wyłania się możliwość zarażenia innych ludzi za pośrednictwem klozetowej deski.

Opierając się na tem samym założeniu, że w wagonie podróżują najróżniejsi ludzie, z których niejeden znajduje się w rażącej walce z czystością, możemy domyślać się (a czasem i uczuć na własnej skórze), że pozostawiają oni w wagonach żywy inwentarz, który gnieździ się w różnych zakątkach sprzętu wagonowego, głównie w kanapach wozów drugiej klasy.

Jak nam wiadomo, kolejowe władze wszystkich krajów w służonej trosce o sanitarny stan taboru, przeznaczonego do pociągów osobowych nie szczędzą trudu na tem polu. Między innemi wart jest bliższego poznania oryginalny sposób dezynfekcji wagonów, stosowany na jednym z dworców berlińskich. Zbudowano tam ogromną halę, mogącą pomieścić cały pociąg i którą można ze wszech stron hermetycznie zamknąć. Po odbytej podróży wtłacza się do środka opróżniony pociąg, zamyka się szczelnie drzwi i przez pewien przeciąg czasu poddaje się ów pociąg dezynfekującemu działaniu różnych par i gazów, zabijających wszelkie żywe stworzenie oraz bakterje chorobotwórcze. W ten sposób oczyszczony pociąg oddaje się dopiero do dalszych podróży.

My musimy, naturalnie, chwilowo zadawałniać się mniej wyszukanemi środkami dezynfekcji — przycen jednak główny nacisk winniśmy położyć na zapobieganie zanieczyszczaniu wagonów, to też zwracamy się na łamach naszego pisma z gorącym apelem do władz miarodajnych, aby drogą surowych rozporządzeń i poleceń nakazały bezwzględne przestrzeganie czystości w wagonach i zagroziły karami za wszelkie przekroczenia w dziedzinie higieny.

Na podstawie bowiem codziennego doświadczenia stwierdzić trzeba, niestety, że służba kolejowa z dziwną obojętnością odnosi się do spraw powyższych, nie rozumiejąc w pełni ich znaczenia dla społeczeństwa.

Przy wszelkich zakupach,

zamówieniach i t.p. powoływać
sie prosimy na „CZYSTOŚĆ“

Zwracamy uwagę
na **kupon pamiątkowy!**

◆◆◆◆◆ ◆◆◆◆◆◆

Lekarz-Dentysta Michał Grejniec.

Czystość uzębienia i jamy ustnej.

c) Jak trzeba czyścić zęby?

W zeszłym zeszycie „Czystości” pisałem o tem „Kiedy trzeba czyścić zęby”, gdzie wyjaśniałem niedbalstwo panujące u nas pod tym względem i jak temu złu zaradzić. Obecnie w krótkich kilku słowach wyjaśnię, jak trzeba zęby czyścić.

Mowa rozumie się o czyszczeniu zębów, a właściwie mówiąc, wydobyciu resztek jedzenia i osadu nazębnego z powierzchni zębów i ze szczelin pomiędzy zębami.

Nie będę dotykał sposobu czyszczenia przez lekarzy d-tów, które, jak już pisałem, powinno się odbywać przynajmniej raz na 2—3 miesięcy i dokonane zostaje na zasadzie wiedzy i umiejętności danego specjalisty.

Utarł się u nas zwyczaj czyszczenia zębów wszerz zębów.

Śmiesznie wprost wygląda, gdy się obserwuje, że ktoś zwyczajnie szoruje swe zęby z lewej ku prawej stronie lub odwrotnie.

Czynią to często z zastosowaniem siły fizycznej, silnie naciskając na zęby i dżiasta.

Są nawet tacy naiwni, którzy używają do tego szczotki najtwardszej.

Co za skutek tej pracy? Żaden, a w każdym razie nie ten, czego się chciało, — czyszczenia zębów od osadu i usunięcia resztek jedzenia.

Bardzo często emalia zębów, wskutek silnego nacisku szczoteczki — ściera się, dziąsła krwawią i osłabiają się, a brud jak był, tak i pozostaje.

Pamiętam, gdy nam Prof. Partsch

we Wrocławiu zademonstrował pełnego jegomościa, który tak gorliwie szorował swe uzębienie szczotką, że zdarł zupełnie emalję z zębów i skrócił same zęby, nadając im formę półkoła, dostosowaną do swej szczotki — zgrzebla, gdyż używał tylko włosie najtwardsze,

Utarty więc zwyczaj czyszczenia wszerek zębów powinien być zarzucony, gdyż przenosi tylko brud z je-

Przykro mi bardzo, że sam w danej chwili o niej piszę, ale czynię to po otrzymaniu ogromnej ilości pochlebnych zdań o niej od największych powag na polu dentystyki. Zresztą nawet z rysunku załączonego każdy się przekonać może, że tak jest.

Włosie w Anatomicznych (ulepszonych) szcz. „Purol” jest tak skonstruowane, że obejmuje w zu-

nadesłany przez znakomitego stomatologa specjalnie napisany artykuł o tych szczoteczkach.

Dziś przytoczę tylko słowa znakomitego uczonego na polu zębolecznictwa w Polsce, Prof. Stomatologii na Uniw. Jagiel. Prof. D-ra med. Wincentego Łepkowskiego:

„Życzę powodzenia w podjętym, pożytecznym pomysle, który z pew-

dnego zęba na drugi i niszczy zęby.

Czyścić należy zęby wzdłuż ich budowy, t. j. górne zęby z góry na dół, dolne zaś — z dołu do góry.

Rozumie się, że powinna być ku temu zastosowana odpowiednia szczoteczka.

Najodpowiedniejszą ku temu szczoteczką do zębów jest według mego zdania, szczoteczka „Purol” mego systemu.

pełności nasze trzy zęby trzonowe, które przy jedzeniu najwięcej pracują, żując pokarmy, i podlegają przeto częstemu zepsuciu i zbiorowi resztek jedzenia w szczelinach pomiędzy niemi.

W najbliższym numerze „Czystości” przytoczę opinię największych powag w Polsce o szczot. „Purol”.

W krótkim też czasie umieszczę

nością dodatnio zadziała, zwłaszcza w higienie szkolnej i ludowej”.

Prof. Dr. W. Łepkowski.

W następnym Nr. „Czystości” przytoczę dalsze opinie o szczot. i pudrze do zębów „Purol”. Dziś tylko radzić mogę, aby wszystkie matki, dbające o normalny rozwój uzębienia swych dzieci, stanowczo za dały wszędzie szczot. „Purol” dla dzieci.

DZIAŁ

Czystość czynu społecznego

Dział ten notuje wszelkie czyny ofiarne i szlachetne na rzecz ogółu jednostki, wiedzy lub idei.

Prosimy naszych Sz. Czytelników o wszelkich tego rodzaju faktach zawiadamiać nas niezwłocznie.

Bohaterski Kapłan wśród trędowatych.

W dniu 10 marca r. b. zmarł w Makogai, na wyspach Fidżi, ks. Franciszek Ksawery Nicolau z zakonu ojców marystów, w wieku lat 62. Bohaterski ten kapłan spędził 40 lat na wspomnianych wyspach. W ciągu ostatnich 9 lat sam był trędowaty.

Ojciec Nicolau urodził się r. 1865 w diecezji Rodez, we Francji. Mając 22 lata porzucił na zawsze ojczyznę i jako misjonarz udał się do Oceanji. Po 21 latach działalności misyjnej zgłosił się dobrowolnie na miejsce zmarłego ojca Schneidera na oddalonej, niebezpiecznej placówce misyjnej w Makogai, wysepce, przeznaczonej wyłącznie dla trędowatych.

Po dziesięciu latach strasznej wy-

niszczającej pracy, ojciec Nicolau spostrzegł na swem ciele znaki trądu.

Gdy badanie lekarskie potwierdziło to spostrzeżenie, niezmordowany dobroczyńca nędzarzy zaintenował „Magnificat”.

Odtąd, jak inni trędowaci, mieszkał w namiocie trzcinowym. W ubogiej kapliczce odprawiał dopóki mógł mszę św., a usługiwał mu do niej trędowaty, włóczęga się na kikutie swej amputowanej nogi. Gdy się czuł nieco silniejszy, robił protezy drewniane dla tych chorych, którym odjęto ręce i nogi.

Zmuszony do poddania się kilku amputacjom różnych członków przez żartach przez chorobę, legł bohater ski święty kapłan na łożo boleści, z którego już się nie podniósł. Wy niszczone przez pracę i chorobę ciało, nie mogło już znieść dłużej straszliwych cierpień.

Udekorowanie 13-letniego bohatera, który wyratował dwoje tonących dzieci.

Tomaszów Mazowiecki przeżył niezwykle uroczystość odznaczenia przez ministra spraw wewnętrznych 13-letniego chłopca, Jana Chałubińskiego, za uratowanie 2 małych dzieci, tonących w rzece Pilicy.

Dzieci bawiły się na brzegu i wskutek oberwania się nasypu, wpadły do rzeki, co zauważyli przechodzący obok ludzie. Jednakże żaden z nich nie miał tyle odwagi, ażeby wskoczyć do wody z wysokiego nasypu i uratować dzieci od niechybnej śmierci.

W tej chwili nadszedł 13-letni Jan Chałubiński, zamieszkały w pobliżu i nie namysławiając się ani chwili, odważnie skoczył do wody, ratując omdlałe już dzieci. Po zastosowaniu sztucznego oddychania udało się przywrócić dzieci do przytomności.

Wiadomość o niezwykle czynie bohaterskiego chłopca, błyskawicznie rozbiegła się po całym mieście, a komendant policji w Tomaszowie p. Chrościcki zwrócił się za pośrednictwem starostwa do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z wnioskiem o odznaczenie Chałubińskiego.

Starostwo w Tomaszowie Mazowieckim otrzymało od Ministra Spraw Wewnętrznych srebrny medal wraz z dyplomem dla Chałubińskiego Jana, polecając jednocześnie dokonanie uroczystego udekorowania chłopca.

Uroczystość ta odbyła się onegdaj na Placu Kościuszki w obecności władz państwowych, dzieci szkół powszechnych oraz ludności miasta.

Kronika Czystości

Moralne poparcie p. Min. Spr. Wewn. Gen. Składkowskiego dla „Czystości”.

Redaktor „Czystości” Lekarz-Dta Michał Grejniec przedstawił w Kanclarii Min. Spr. Wewn. wydane dotychczas zeszyty „Czystości”.

Referent spraw prasowych przy Min. Spr. Wewn. p. radca Grzegorzczyk, oznajmił red Gr., w imieniu p. min. Składkowskiego, iż „Czystość” jest p. Ministrowi znana, akcja, skierowana ku szerzeniu higieny w Polsce zawsze znajdzie poparcie ze strony Min. Spr. Wewn. i że „Czystość” z tego też powodu może najzupełniej liczyć na moralne poparcie ze strony p. Min. Gen. Sławoj-Składkowskiego.

Medal złoty dla Polski na Międzynarodowej Wystawie Przeciugruźliczej.

Do Polskiego Związku Przeciugruźliczego nadeszła wiadomość telegraficzna, że dział polski na Międzynarodowej Wystawie Przeciugruźliczej w Rzymie otrzymał pierwszą nagrodę, w postaci złotego medalu królewskiego.

Trwająca od 25-go września b. r. Międzynarodowa Wystawa Przeciugruźlicza w Rzymie, cieszyła się wielką frekwencją publiczności włoskiej, która w liczbie około kilkudziesięciu tysięcy osób zwiedzała najchętniej dział Polski, wyróżniający się artystycznym i oryginalnym wykonaniem oraz ciekawym materiałem informacyjnym, ilustrującym znaczny postęp w ostatnich latach na terenie walki z gruźlicą w Polsce. Pisma włoskie poświęcają naszej wystawie wiele miejsca, zamieszczając liczne artykuły pochwalne i ilustracje.

Wystawa polska urządzona została staraniem Polskiego Związku Przeciugruźliczego przy wybitnym poparciu i współdziale Departamentu Służby Zdrowia M. S. Wewn., Min. Spraw Zagranicznych i Magistratu m. st. Warszawy.

Z pośród eksponatów działu polskiego główną uwagę zwracała na siebie plastyczna mapa świetlna, na której uwidoczniony został ogólny rozwój akcji przeciugruźliczej w Polsce w latach 1920 — 25 — 28 r. Ponadto wielkie zainteresowanie wśród gości zagranicznych wzbudziły oryginalne polskie „Ośrodki zdrowia”.

Z pośród wielu innych eksponatów polskich wyróżniają się artystycznie wykonane diapozytywy in-

stytucji przeciugruźliczych w Polsce, i wykresy obrazowo ilustrujące postęp Polski w pracy u siebie nad zwalczaniem tej strasznej choroby.

Higiena w Szkołach Szwecji.

Ks. Karol, brat króla Szwecji i nestrudzony kierownik szwedzkiego Czerwonego Krzyża, zorganizował szereg kompletnych ambulatorjów dentystycznych dla młodzieży szkolnej. Przedtem już ks. Karol zorganizował „latające” ambulansy dentystyczne, umieszczone w samolotach, które obsługują miejscowości na dalekiej północy.

Każda szkoła miejska ma w Szwecji własnego lekarza i dentystę, a dbałość o wychowanie fizyczne młodzieży może być wzorem dla wszystkich narodów. W wielkich basenach zimowych młodzież szkolna wielu miast uczy się przymusowo pływać, do programu nauki należy też codzienna gimnastyka według systemu Linga. Dla głuchych i upośledzonych organizuje się odrębne nauki pod gołym niebem. W razie niepogody zaś w odrębnych salach.

Ośrodki zdrowia w Polsce.

Zakres działania t. zw. ośrodka zdrowia, instytucji powstałych na gruncie amerykańskim, obejmuje całokształt zagadnień zdrowia publicznego. Ośrodek zdrowia prowadzi więc walkę z gruźlicą, jaglicą, chorobami wenerycznymi, alkoholizmem i chorobami umysłowymi, ponadto rozciąga opiekę nad matką i dzieckiem, zawiera laboratorium podręczne, poradnię sportową. Według danych Dep. Służby Zdrowia mamy obecnie 22 ośrodki zdrowia, a 130 znajduje się w okresie powstawania, przyczem niektóre z nich są na ukończeniu.

Wydział opieki społecznej i szpitalnictwa pod wspólnym zarządem.

Magistrat m. st. Warszawy uchwalił wstrzymać wykonanie swej uchwały z dn. 18 czerwca r. b. o wy-

LECZNICA

Polskiego Czerwonego Krzyża.

63 MARSZAŁKOWSKA 63

róg Pięknej. Tel. 59-77.

Wszystkie specjalności od 9 r. do 8 wiecz.
Rentgen, Diatermia, D'Arsonel, Lampy
kwarcowe, Sollux, Elektryzacja, Analizy,
Szczepienia.

dzielenie wydziału szpitalnictwa z istniejącego wydziału opieki społecznej i szpitalnictwa i utworzenie odrębnej jednostki administracyjnej.

Sprawa ta wynikła przy rozpatrywaniu budżetu tego wydziału przez komisję budżetową magistratu. Rozdział preliminarzy budżetowych natrafił na nieprzewidywane trudności wobec tego, że niewiadoma jest struktura administracyjna przyszłego wydziału szpitalnictwa, ani nieustalona dotąd lista etatów. Załatwienia tych spraw nie można było spodziewać się w ciągu kilku dni, z drugiej strony konieczność terminowego przedłożenia radzie miejskiej preliminarza na r. 1929-30 wymaga niezwłocznego zakończenia sprawy budżetu omawianego wydziału.

Wobec tego zdecydowano przedstawić radzie preliminarz tego wydziału w dotychczasowej strukturze bez podziału.

Prezydent Warszawy i inż. Słomiński o inspekcji przedmieść.

Po zakończeniu ostatniej inspekcji, zwrócono się do prezydenta Słomińskiego z zapytaniem jakie rezultaty przyniosła ostatnia seria wycieczek sanit. na przedmieściach.

— Bezpośrednie zetknięcie się przedstawicieli władz miejskich ze wszystkimi niedomaganiem na przedmieściach przyniosło bardzo dobre rezultaty.

Jako przykład podam — wyjaśnia prez. Słomiński, — że petycje wniesione przez miejscową ludność podczas pierwszych inspekcji dziś już są załatwione.

Każdą prośbę tow. przyjaciół danego przedmieścia czy nawet pojedynczych osób notuje zainteresowany naczelnik wydziału i w najkrótszym czasie składa mi o tem referat w jaki sposób można niedomagania załagodzić.

Szczególnie sprawy drobne, znajdujące się w granicach możliwości budżetowych, załatwiane są szybko i bezpośrednio.

— Czy pan prezydent będzie kontynuował podobne wycieczki?

— W przyszłym roku odbędzie my drugą serję, aby na miejscu poczynić porównanie i sprawdzić stan stan dokonanych robót. Tylko na miejscu można się przekonać czy

Kupon Nr. 3.

Każdy czytelnik „Czystości” który przysła wycięty ten kupon i poda swój dokładny adres do Administracji otrzyma pamiątkę, która wyniesie tyle, a może nawet i więcej, co kosztuje numer pojedynczy „Czystości”.

roboty wykonywane są w dostatecznym tempie i zgodnie z przygotowanym programem i planem prac.

Targowiska na przedmieściach Warszawy.

Wydział techniczny magistratu opracował plany targowisk otwartych na Grochowie, Brudnie, Pelcowiznie i na Marjenstacie. Na wszystkich tych przedmieściach ma być ułożony bruk asfaltowy, urządzone specjalne wodociągi zainstalowane światło elektryczne, wybudowane

wane szalety itp. Kredyty na utworzenie tych targowisk wstawione mają być do budżetu miasta na rok 1929—30.

Wydział Inż. Sanitarnej na Politechnice Warszawskiej.

Jak się dowiadujemy, Politechnika Warsz., powołała Komisję, która opracowała już program Wydz. Inż. Sanit.

Minist. Wyzn. i Ośw. Publ. wstawiło już do budżetu odpowiednią

sumę. Sprawa inż. sanit. została przekazana wydziałowi inż. lądowej.

Dużą zasługą w przeprowadzeniu tej sprawy położył inż. Z. Rudolf, który będąc wychowalcem prof. Whippl'a w Stanach Zjedn. dzielnie walczył o wprowadzenie wykształcenia inż. sanit. u nas.

Myśl inż. Z. Rudolfa spotkać się może z uznaniem wszystkich tych, komu higiena i czystość w Polsce leży na sercu.

Red. „Czystości“ wita plon Jego pracy z żywym zadowoleniem.

KORESPONDENCJE WŁASNE.

KRYNICA.

Sezon w Krynicy, pomimo niepewnych pogód podczas lata naogół udał się bardzo dobrze.

Chodniki są już asfaltowane od mostu do poczty, tak że kuracjusz obecnie może zrobić spacer chodnikiem dobrym od dworca do końca Słotwiny, co stanowi prawie 3 kilometry. Zabawy urządzone staraniem Expr. Kryn. co wtorek udawały się znakomicie.

Wszelkie imprezy na cele społeczne miały powodzenie zapewnione.

Szczególniej się udały „Dni Zdrowia“ urządzone przez Komitet specjalny pod egidą wojewody krakowskiego p. Darowskiego i pod kierownictwem dyr. zdr. p. inż. Nowotarskiego. Do Komitetu tego należeli Dr. W. Graba-Łęcki, Dr. Le-

wicki, Dr. Dukiet, Red. „Expr. Kryn“. Juljusz Jeyde, Red. „Czystości“ Lekarz-dtą Michał Grejniec, red. H. Bieder, dyr. Kochański, dyr. Szerauc, dyr. Boroń, dr. Jodłowski, sekr. Pawelec i inni. Z Warszawy przybył prezes Zw. Uzdr. Pol. p. red. Szczerbiński oraz sekr. tegoż Związku p. Śliwiak.

Urządzono „Noc Wenecką“, kabaret, kino, oraz wygłoszony został odczyt z muszli zdrojowej do zebranych kuracjuszy i działwy szkolnej.

Komitet zebrał podczas „Dni Zdrowia“ na rzecz walki z gruźlicą około 5 tys. złotych.

Mieiliśmy też smutną uroczystość, — pogrzeb ś. p. D-wej Anny ze Strumiłłów Wąsowiczowej, która znana była w Krynicy z pracy społecznej.

Szczególniej interesowała się ś. p. Nieboszczka mającym powstać szpitalem w Krynicy, to też dla uczczenia Jej pamięci zebrano na tę instytucję za inicjatywą d-ra Precla około 3 tys. złotych.

Redakcja „Czystości“ na tem miejscu wyraża D-wi Wąsowiczowi swoje współczucie z powodu zgonu ś. p. Małżonki i przeznacza, zamiast wieńca, na rzecz szpitala w Krynicy zł. 10. — (Przyp. Red.)

LWÓW.

Konkurs „Czystości“.

Magistrat m. Lwowa rozpisuje drugi konkurs na 83 nagród pieniężnych, w łącznej kwocie 5.000 zł., za utrzymywanie domów we wzorowej czystości i porządku, a w szczególności: jedną nagrodę w kwocie 500 zł. dwie nagrody po 250 zł. i 80 nagród po 50 zł. O nagrody te mogą ubiegać się dozorczy domów, względnie ci,

Rycina powyższa przedstawia moment wygłoszenia odczytu przez red. Szczerbińskiego prezesa Związku Uzdrawisk Rzecz. Polskiej, z prawej strony prelegenta Dr. W. Graba-Łęckiego, Lekarza Zakładowy w Krynicy oraz Lekarz-dtą Michał Grejniec, red. „Czystości“, z lewej zaś strony sekr. Zw. p. Śliwiak; podczas dni Zdr. w Krynicy.

których pieczy powierzono utrzymywanie czystości i porządku w realnościach. Mający zamiar ubiegać się o te nagrody, winni zgłosić się pisemnie, we właściwym Komisarja cie dzielnicowym.

Warunkiem otrzymania nagrody: stałe utrzymywanie domu, podwórza i chodnika ulicznego we wzorowej czystości i porządku. — Realności do konkursu zgłoszone będą wielokrotnie kontrolowane przez lotne dzielnicowe Komisje sanitarne w różnych dniach i porach. Komisje będą badać, czy dozorca spełnia swoje obowiązki, wyszczególnione w regulaminie dla dozorców, tudzież czy stosuje się do postanowień zawartych w obwieszczeniu magistratu z dnia 29 listopada 1927 r. Rozdanie nagród nastąpi 15 grudnia 1928 r.

(Przyp. Red.) Konkursy takie po winny mieć miejsce wszędzie; zapro nowaliśmy urządzenie takowych Starostwu i Magistratowi w Często chowie.

WARSZAWA.

Dzień Czystości.

Wszystkie organizacje i osoby, interesujące się higieną społeczną, mają zamiar w najbliższej przyszłości urządzić „dzień czystości”, poświęcony propagowaniu idei higieny w społeczeństwie. Red. „Czystości” chętnie się przyłącza do tej akcji kulturalnej.

CZĘSTOCHOWA.

Musimy stwierdzić, że nareszcie nastąpi koniec niechlujstwa, z którego niestety miasto nasze słynęło. Tysiące pątników, przybywających ze wszystkich okolic Polski, wracali do domu, niezadowoleni z warunków sanitarnych miasta; szczególnie utyskiwali na niehigieniczne warunki pobytu w Częstochowie — pątnicy ze Śląska i Wielkopolski.

Ale teraz się wszystko zmieni: ulice będą asfaltowane, chodniki będą wygodne i szerokie, kanalizacja ma się ku końcowi, a wodociągi już zasilają niektóre domy świeżą wodą miękką.

Znikną przedpotopowe beczki z wodą na herbatę, znikną brudne rynsztoki i obdrapane mury.

Podczas lata pod naciskiem Wydziału Zdrowia przy Magistracie, będącego pod kierownictwem d-ra

Parnowskiego wiele domów otynkowano i wymalowano.

Czystość powoli zdobywa swoje prawa i niejeden uporczywy brudas dobrowolnie, czy też pod przymusem, zastosowuje się do wymagań higieny.

PIOTRKÓW TRYB.

Działalność Komisji Sanitarnej.

Dnia 5 września b. r. Magistrat wysłał na miasto 15 Komisji Sanitarnych celem skontrolowania stanu sanitarno porządkowego posesji ulic, sklepów, restauracji i t. p.

W skład Komisji wchodził przedstawiciel Magistratu i przedstawiciel Policji Państwowej.

1) Pl. Litewski	12 dla dozorczy
2) Sulejowska	23 „ „
3)	6 „ „
4) Słowackiego	35 „ „
5)	38 „ „
6)	48 „ „
7) Rwańska	5 „ „
8) Tomickiego	21a dla właściciela
9) Narutowicza	35 „ „
10)	54 „ „
11) Zalesicka	4 „ „
12) Złota	8 „ „

Magistrat z prawdziwą satysfakcją podkreśla, że wygląd miasta Piotrkowa w porównaniu do lat ubiegłych zyskał ogromnie dużo niemal pod każdym względem, jednak że do osiągnięcia poziomu zbliżonego do miast Zachodniej Europy jeszcze daleko.

To też całe społeczeństwo piotrkowskie musi przyjąć udział w akcji Magistratu, zmierzającej do zmniejszenia przedziału, dzielącego nas od miast Zachodniej Europy.

Magistrat oświadcza iż bez względu na to czy się to komu podoba czy nie — zawsze i wszędzie będzie występował z całą surowością przeciwko zwolennikom brudu i wrogo odnoszącym się do postępu w dziedzinie sanitarno-zdrowotnej i estetyki.

BRZEŚĆ n/BUGIEM.

Rządowa inspekcja sanitarna.

Inspektor Państwowej Służby Zdrowia dr. Hryszkiewicz dokonał inspekcji sanitarnej porządkowej w Brześciu n. B.

W czasie inspekcji stwierdzono znaczną poprawę stosunków sanitarnych w porównaniu z rokiem ubiegłym. Władze sanitarne i policyjne wznowiły przegląd hoteli, piekarni, zakładów fryzjerskich i t. p. Zakłady przez inspekcję zakwestjonowane muszą być z polecenia inspekcji w jaknajszyszym czasie uporządkowane.

Miasto podzielone zostało na 15 okręgów. Komisje zaczęły urzędowanie od godz. 8 ej rano, które trwało do ukończenia oględzin wszystkich obiektów w danym okręgu.

Została skontrolowana większa część miasta z następującymi wynikami.

Sporządzono protokoły o ukaraniu grzywną za brudy w posesjach na 304 właścicieli posesji na sumę 3338 zł., ukarano doraźnie mandatem karnym za mniejsze niedomagania sanitarne 129 właścicieli posesji na sumę 519 zł.

Następujące posesje zostały uznane przez Komisje za wzorowe.

Spławaka Franciszka	nagroda	20 zł.
Krawczyka Józefa	„	20 „
Grzegorzewskiego Franciszka	„	10 „
Drezlera Stanisława	„	20 „
Wnuka Franciszka	„	20 „
Zatorska Helena	„	20 „
Gruchały Antoniego	„	20 „
Zapały Michała	pochwała	„
Warchoła Franciszka	„	20 „
Godłewskiego i Motylskiego	„	20 „
Michalskiego Michała	„	20 „
Witka Jana	„	20 „

STRZELNO i KRUSZWICA (Wielk.)

I u nas myślą o pozbyciu się chorób.

O zapobieganiu i wyleczeniu gruźlicy mówiono na odczytach zorganizowanych staraniem tutejszej Kasy Chorych w Strzelnie w sali p. Grześkowiaka p. dr. Schittek, lekarz naczelny Kasy Chorych, — w Kruszwicy w sali p. Daleszyńskiego p. Dr. Hofamiński.

Wstęp dla wszystkich był wolny. Tłumy ludzi z zaciekawieniem wysłuchały odczytów i dziękowały prelegentom.

KRAKÓW.

Uniwersytet Jagielloński otwiera trzecieletnie uniwersyteckie Studium wychowania fizycznego przy wydziale lekarskim.

Absolwenci pełnego 3-letniego wychowania fizycznego, będą mieli prawo po złożeniu odpowiednich egzaminów i rozprawy naukowej do uzyskania stopnia Magistra wychowania fizycznego.

Warunkiem przyjęcia do Studium jest świadectwo dojrzałości szkoły średniej, nie przekroczony 30 rok życia, zupełne zdrowie fizyczne, a pierwszeństwo w przyjęciu będą mieć kandydaci i kandydatki, którzy już studja uniwersyteckie rozpoczęli i mają lepsze świadectwa dojrzałości, którzy posiadają sprawność fizyczną nabytą poprzednim ćwiczeniem oraz członkowie organizacji harcerskiej.

Krynica-Parcela

z własnym źródłem.

Do sprzedania około 600 m. kw. Wiadomość w Adm. „Czystości” w Warszawie. Skrz. poczt. Nr. 729 lub w „Filji w Krynicy”.

E. L. BREGMAN

w Warszawie, Złota 23
telef. 65—02.

**SKŁAD PRZYBORÓW
LEKARSKO-DENTYSTYCZNYCH**

Najtańsze i najlepsze
— źródło zakupu. —

LEKARZ DENTYSTA

MICHAŁ GREJNIEC

W CZĘSTOCHOWIE.

I-sza Aleja Nr. 10, telef. Nr. 2-50.

Przyjmuje codziennie
od 9—1 i od 3—7 w.

**Choroby zębów i jamy
ustnej.**

ZĘBY SZTUCZNE.

Poszukujemy wspólnika lub
udziałowca do
intratnego interesu. Wkład od 10
do 50 tys. złotych. — Oferty do:
Administracji „Czystości”,
sub „Udziałowiec”.

...., nareszcie więc jestem zadowolona,
mam zęby czyste, białe. bez żadnego
osadu, w ustach czuje świeżość i przy-
jemny smak, a to dzięki szczoteczkom
i proszkowi „Purol” systemu i wynalazku
Lekarza-D-ty **Michała Grejnieca**

Mela Grabowska

Primadonna Operetki
Lwowskiej.

OGŁOSZENIE.

Magistrat m. Częstochowy ninie-
szem podaje do wiadomości osób zain-
teresowanych, iż szczepienie przeciwko
durowi brzuszemu i szkarlatynie od-
bywać się będzie od dnia 2 listopada
1928 r. w Przychodni Miejskiej przy
ul. Dąbrowskiego Nr. 10 w dnie po-
wszednie od godz. 8 do 15 i w szko-
łach powszechnych dla dzieci szkolnych.

Magistrat m. Częstochowy.**Odpowiedzi Redakcji.**

W. P. Dr. W. w Sosnowcu
Przykro nam bardzo, że nie może-
my uczynić zadość prośbie W. P.
i poruszyć na łamach „Czystości”
afery p. S.

„Czystość” ma 2 wytknięte cele:
1) szerzenie zasad higieny i 2) noto-
wanie czynów szlachetnych. Żad-
nych brudnych spraw nie notujemy,
choć posiadamy w tece redakcyjnej
bardzo wiele materiału.

Być może, jeżeli się zdecydujemy
w przyszłości pójść za poradą wie-
lu naszych czytelników, abyśmy wy-
dawali też dodatek „Brod”, w któ-
rym by się notowało to, co nieczyste
(niestety, jest tego aż za dużo) —
może wtedy poruszymy różne tego
rodzaju sprawy. Tymczasem stwier-
dzamy tylko, iż wart „Pac - Pałaca
i Pałac - Paca” i zostawiamy tę
sprawę innym do roztrząsania.

BYSZKOWICZ

w Warszawie,

Leszno Nr. 9, tel. 161—80

**Posiada stale na składzie
WIELKI WYBOR ZĘBÓW
i art. Lek.-Dent.**

W. P. Dr. J. Gr. we Lwowie.
Wskutek interwencji naszego naczelnego
redaktora, sprawa została za-
łatwiona według życzenia W. P.
D-ra. Dziękujemy za poparcie.

W. P. S. w Warszawie. Zdjęcie
ze Zjazdu Stom. w Krakowie doko-
nał Lekarz - D-ta Andrzej Kop-
czyński, Warszawa, Wspólna 28,
któremu bardzo na tem miejscu dzie-
kujemy. Błędy w nazw. prosimy
nam wybaczyć, — zwykły chochlik
drukarski, powinno być prof. Wilga
i prof. Lippel.

Odpowiedzi Administracji.

W. P. S. M. w Poznaniu. Owszem
„Lwigród” w Krynicy należy do
najwytworniejszych pensjonatów
w tej miejscowości. W jednym z
najbl. Nr.Nr. „Czystości” umieści-
my spec. artykuł o tym hotelu-pen-
sjonacie, który jest otwarty cały
rok.

W. P. M. R. przyszłej kosmetycz-
ce w Częstochowie. Zagranicą, ani
w Berlinie, ani we Wiedniu, ani na-
wet w Paryżu, niema kursów pro-
wadzonych przez lekarzy i pod kon-
trolą władz państwowych, co się zaś-
tyczy paryskich, tak szumnie rekla-
mowanych rozmaitych „Instituts de
beaté” i t. p., to nie mają one nic
wspólnego z racjonalną naukową
kosmetyką, więc niewiele nauczyć
mogą. Są to przeważnie przedsię-
biorstwa handlowe i perfumeryjno-
toaletowe, polecające swoim uczeni-
com stosowanie środków kosmety-
czno toaletowych, przez te przedsię-
biorstwa wyrabianych. A poza-
tem ukończenie takich „Institutów” u
nas w Polsce praw żadnych nie da-
ją, gdyż dla uzyskania pozwolenia
na otwarcie gabinetu kosmetycz-
nego i zajmowania się praktyką ko-
smetyczną, niezbędne jest ukoń-
czenie kursów kosmetycznych, za-
twierdzonych przez Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych. Możemy e-
went. służyć odp. adresem.

W. P. S. R. w Częstochowie. Je-
żeli ktoś jest tak naiwny, że się nie
zna na reklamie humorystycznej i
ma szatańską radość z niezrozumie-
nia rzeczy, — to mu należy wiać
trochę oleju do głowy. Mamy waż-
niejsze sprawy do załatwienia, na-
iwni zaś ludzie nas mało interesują.

W. P. F. R. w Warszawie. Nie ra-
dzimy W. P. użębienie swe powie-
rzać nie specjalistom.

Szkoda czasu i pieniędzy. Poża-
łuje W. P. później, ale szkody po-
niesionej nikt W. P. nie zwróci.

Udaj się W. P. do dobrego leka-
rza-dty i napewno W. P. nie poża-
łuje. Licytacji na usta swe robić nie
należy.

W. P. H. M. w Katowicach. Zda-
nie nasze co do jakości mydeł umie-
ścimy wkrótce, po dokładnem zbada-
niu tej sprawy. To samo co do płat-
ków owsianych i domieszek do kawy

W. P. S. L. w Radomsku. Czy
warto przyjechać na występy tea-
tru „Rozmaitości” w Częstochowie?

Uważamy, że tak, spędzi W. P.
wieczór mile i w doborowym towa-
rzystwie. Gra artystów — bez za-
rzutu

KRYNICA „Lwigród”

Największy,
najczystszy
i najwytworniejszy
HOTEL-PENSJONAT
W KRYNICY!
otwarty cały rok!

Auta własne
stałe do dyspozycji
W. P. Gości!

SKLEP nad „Palenicą” W KRYNICY

Poleca wszelkie owoce,
słodocze, wędliny etc.
w gatunku najlepszym,
po cenach najtańszych!
Prosimy się przekonać!

ZBYTECZNE OWŁOSIENIE
na rękach, nogach, pod pachą
i t. p. usuwa radykalnie
perfumowany **DEPILATOR „GARÇONNE”**
do nabycia wszędzie.
Cena 2 zł. 50 gr.
Skład wysyłkowy: **Apteka pod św. Anną**
Lwów, Janowska 52.

CZĘSTOCHOWSKIE
ZAKŁADY CERAMICZNE
S. B. HELMAN i S-ka
Częstochowa II Aleja 28, telefon Nr. 94.
Cegła budowlana, cegła ogniotrwała, kafle i piec.

„W TOR”
Jest to jedyny powielacz, który daje do
3000 odbitek i kosztuje **tylko** zł. 160.
Warszawa, Krucza 36 „Wtór”.

„EXPRESS KRYNICKI”

DZIENNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM KRYNICY.
Red. i Adm. dom Komisji Zdrojowej, |tel Nr. 22 w Krynicy.

*Delikatna bielizna
nie należy do zbytku*

od czasu ukazania się
Kryształków Mydla-
nych Elida. Jedwabie
i koronki można teraz
prać bez trudu i bez
obawy uszkodzenia
ich. Delikatna bielizna
konserwuje się jak no-
wa przez długie lata.

Kryształki Mydlane
Elida delikatnie per-
fumowane, są równie
czyste i łagodne, jak
znane mydło Elida-
Ideal.

ELIDA KRYSZTAŁKI MYDLANE

Krynica. Lokal w Centrum do
wynajęcia dla kosme-
tyka, lekarza i t. p., na sezon zimowy
i letni. Oferty do adm. „Czystości”.
Warszawa, skrzynka pocztowa № 729
dla „Lokal” w Krynicy.

BIURO ARCHITEKTONICZNE
Karola Skawińskiego i Karola Kmietowicza.
mieści się w willi
„Wisła” — Krynica.

PROSIMY POWOŁYWAĆ SIĘ NA „CZYSTOŚĆ”!

BROWAR „OKOCIM”

Reprez. w Częstochowie

○○○○

ul. Zielona Nr. 38

Telefon Nr. 566.

○○○○

OKOCIM pij, gdy masz pragnienie!
OKOCIM pij, gdy masz zmartwienie!
Czy w radości, czy też w smutku,
Pij O K O C I M aż do skutku!

Ministerstwo Rolnictwa

ściśle wyliczyło, iż jeden szczur niszczy
produktów na

zł. 120 rocznie.

W Ameryce, gdzie tępienie objęte jest
ustawami sanitarnymi, szczury przynoszą
szkody, sięgające rocznie do

50 milionów dolarów!

Tępienie myszy i szczurów bakcylami

Dla ludzi, drobiu, zwierząt domowych
i zwierzywn nieszkodliwemi!

Tępienie myszy i szczurów w rolnictwie, domu i podwórzu za pomocą bakcyli tyfusowych na sposób profesora LOEFFLERA, jest już rozpowszechnione i daje bardzo dobre wyniki. Jest powszechnie znane, dlatego też nie wymaga szerszego omawiania. Należy tylko podkreślić nieszkodliwość tego zabiegu dla ludzi i zwierząt w przeciwieństwie do innych środków trujących.

Jak wiadomo, bakcyle tyfusu dostają się przez przewód pokarmowy do narządów trawienia gryzoniów i wywołują chorobę podobną do tyfusu i śmierć.

Zapytania kierować do Adm. „Czystość”
Warszawa, Skrz. poczt. 729. — Dla „Tępienie szczurów”

Najpoczytniejszym organem
m. Częstochowy
i okolicy

jest

„Goniec Częstochowski”

Redakcja
i Administracja
III Aleja 52

SKLEP „GOŃCA”

II Aleja 26.

Posiada stale wszelkie materiały pisemne.
Drukarnia zaś wykonuje wszelkie roboty drukarskie.

BIURO TECHNICZNE „UNION”

W CZĘSTOCHOWIE

UL. ŚLĄSKA Nr. 4, TELEF. Nr. 770.

Wszelkie maszyny i przyrządy
dla fabryk, warsztatów
i rolnictwa.

Instalacje i motory elektryczne.

PALACZE! TYLKO PALACZE! „PUROL”

niszczy

OSAD i ZAPACH TYTONIU
i WÓD MINERALNYCH.

ŻAŁAĆ WSZĘDZIE!

Inf. udziela Lekarz-D-ta **Michał Grejniec**
w Częstochowie.

SKŁADY APTECZNE

prow. farm.

Zygmunta ORŁOWSKIEGO

W CZĘSTOCHOWIE

II Aleja Nr. 24 i 29.

Posiada wszelkie artykuły apt. i perfum.

Także szczt. „PUROL”

Posiadam 20 tys. złotych

oczekuje poważnych propozycji. Oferty do Administracji „Czystość” w Warszawie, Skrz. poczt. Nr. 729 dla „Dzielnego”

Zdolni Ajenci(tki)

Akwizytorzy (rki) poszukiwani są we wszystkich miastach Rzeczypospolitej i Zagranicy (gdzie są liczniejsze kolonie polskie). Adresy należy podać do Administracji „Czystość” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr 729 dla „Purol”

Kto chce, aby towar dobrze sprzedany, kto chce coś kupić, otrzymać posadę, rozpoznać wynalazek lub wogóle jakąkolwiek bądź tranzakcję przeprowadzić—ten powinien dać ogłoszenie w „Czystości” gdyż pismo to dociera do wszelkich kątów Rzeczypospolitej Polskiej.

„KRESOWIANKA”

Częstochowa, III Aleja 50.

NAJTAŃSZE ŹRÓDŁO ZAKUPÓW**Masła, jaj, sera, pieczywa, wędlin,
owoców, słodczy i t. p. artykułów!**UWAGA! Kto u nas **stałe** kupuje, zaoszczędza
miesięcznie kilkadziesiąt złotych!**„Kresowianka” III Aleja 50. „Kresowianka”.****Stacja Klimatyczna OTWOCK****ZAKŁAD LECZNICZY****Dr. W. PRZYGODY**Najnowsze metody leczenia: sztuczna odma piersiowa,
Roentgen lampa kwarcowa i łukowa. Analizy lekarskie. Pa-
wilon dla leczenia djetetycznego (cukrzyca, choroby nerek).
Informacje w zakładzie lub w Warszawie. — Tel. 142-60.
Telefon międzymiastowy na miejscu.**Stały zarobek**mogą mieć ci, którzy się według
moich recept nauczą fabrykacji
następujących praktycznych artykułów:

- 1) Miód sztuczny, wygląd i smak prawdziwego miodu pszczelnego.
- 2) Marmolada: jabłeczna, śliwkowa i tp. bardzo pożądana.
- 3) Smalec gęsi sztuczny, zapach i smak prawdziwego smalcu gęsiego.
- 4) Masło sztuczne, smak, zapach i kolor prawdziwego.
- 5) Masło roślinne, jak Ceres, Kunerol i tp.
- 6) Syrop kartoflany, artykuł b. poszukiwany.
- 7) Czekolada droga i tania.
- 8) Wina owocowe, bardzo smaczne i tanie.
- 9) Miód do picia najlepszego gatunku.
- 10) Wino rodzynkowe, smaczne i tanie.
- 11) Kwas w smaku szampańskiego wina, b. tani.
- 12) Krem przeciwko piegom.
- 13) Pasta do obuwia, najlepszego gatunku.
- 14) Środek do czyszczenia metali, szyb, luster a la Sidol itp.
- 15) Pokost do malowania, także pokost sztuczny.
- 16) Proszek do prania w proszku i w kawałkach.
- 17) Glazura do obuwia.

Wszystkie te artykuły wyrabiać można w domu, bez
specjalnych urządzeń i maszyn.Dokładne informacje co do sposobu fabrykacji i t. d.
wysyła się po otrzymaniu 10 zł.; przy 5 art.—zł. 40.—

Zamówienia uprasza się przysyłać do

Administracji „Czystości” w Warszawie. Skrz. poczt. Nr. 729 przekazem lub na PKO. Nr. 15-960
dla „Laboratorium Domowe”.**WIECZNE PIÓRO MONTBLANC**
jest niezbędnym przyjacielem każdego
piszącego. Do nabycia po cenach fabrycznych
wyłącznie w firmie**ADOLFA SOJKA**

Częstochowa, Aleja 30.

Tamże główne źródło art. „SOLALI”.

SALON**SAMOCHODOWY****„ELIBOR” w Częstochowie**

ul. Panny Marji Nr. 14.

Tam się kupuje najlepsze samochody

„Chevrolet”

na bardzo przystępnych warunkach!

Biuro Techniczne**„PROMIEŃ”****CZĘSTOCHOWA**

II Aleja 30. — Telefon 24.

Adres telegr.: Częstochowa — Promień.

Materiały techniczne i elektrotechniczne.

Motory elektr. Instalacja światła i siły.

RADJOODBIORNIKI i RADJOSPRZĘT**Inż. B. Hłasko i Skrzynecki****Biuro techn. i fabr. „MŁOT”****W CZĘSTOCHOWIE**

ul. Mała 24. — Telefon 507.

Wszelkie urządzenia sanitarne**Wodociągi. — Kanalizacja. — Wentylacja.****Centralne ogrzewanie wodne i parowe.****Kotłarnia miedziana i żelazna.****Kto chce** mieć świeżą
i ładną cerę
niech napisze do Adm. „Czys-
tości” Skrz. poczt. Nr. 729 dla
„Promień”**Chorzy na płuca**
proszeni są o podanie adresu do
Adm „Czystości” w Warszawie,
Skrz. Poczt. Nr. 729 pod „Płuca”.**PIEGI**złote plamy, opaleniznę,
usuwa pod gwarancją ap-
tekarza Jana Gadebuscha
„AXELA” krem od pieg-
ów: 1/2 stoika 2,50 zł.,
1/1 st. 4,50 zł., do tegomydło „AXELA” 1 kaw. 1,5 zł., 3 kaw.
3,50 zł. Do nabycia w drogeriach i
aptekach lub wprost w firmie**J. GADEBUSCH**
Poznań, Nowa 7 (Bazar).

Nowość! „PUROL” Nowość!

Szczoteczki do zębów „PUROL” systemu Lekarza-D-ty Michała Grejnieca w Częstochowie, są, jak wiadomo, najlepsze.

Szczoteczki te cieszą się uznaniem J.W. P-wa Prezydentostwa Rzeczypospolitej Polskiej Prof. D-ra Ignacego Mościckiego i J.W.P. Małżonki Jego (Pismo Nr. 312 z dn. 25 Marca 1927 r.), Jego Eksceleńcji Ks. Biskupa Lubelskiego (Pismo Kurji Biskupiej z dn. 15-go Czerwca 1927 r.), Prof. D-ra med. Wincentego Łebkowskiego w Krakowie, Profesora Dentystyki i Stomatologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. (Pismo z dn. 30 Czerwca 1927 r.) oraz wielu innych przedstawicieli wszelkich sfer społecznych.

Na międzynarodowej Wystawie Sanitarnej - Higienicznej w Warszawie w Czerwcu 1927 r. nagrodzone zostały **medalem brązowym**.
Żądać wszędzie! Gdzie nie ma, zwracać się do Częstochowy Aleja Najśw. Panny Marji Nr. 10 do lekarza-D-ty Michała Grejnieca.
Popierajcie Przemysł Krajowy!

Cierpiący na cukrzycę

proszeni są podanie adresu swego do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr. 729 sub. „Cukrzyca”.

Krynica, Zakopane, Truskawiec i Ciechocinek.

Mam wille, parcele, pensjonaty i t. d. do sprzedaży lub dzierżawy, również lokale do wynajęcia. Oferty osób szybko decydujących kierować do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrz. pocztowa Nr. 729 dla „Pośrednictwo”.

Kto chce w Warszawie coś załatwić, może to uczynić przez nasze Biuro zleceń. Oferty do Adm. „Czystości” w Warszawie, skrz. pocztowa 79 dla „Biuro Zleceń”.

Dr. M. Rosen

w CZĘSTOCHOWIE

II ALEJA 41, TEL. 606
od 10 do 12 i od 5 do 8.

Choroby skórne i weneryczne.

Specjalne leczenie żylaków
(Syst. Uniw. Paryskiego).

PAŃSTWOWY ZAKŁAD ZDROJOWY KRYNICA

położony w zachod. części Karpat 590 m. nad poziomem morza.
CAŁOROCZNY SEZON KAPIELOWY.

I. Sezon letni od 1. maja do 31. października.

II. Sezon zimowy od 1. listopada do 30. kwietnia.

Szczawy alkaliczne żelazisto-ziemne

Woda Zuberana najsilniejsza szczawa alkaliczna Europy.

Kąpiele mineralne kwaso-węglowe i borowinowe.

Zakład fizykalno-leczniczy zaopatrzony we wszelkie najnowsze urządzenia.

KĄPIELE SŁONECZNO-POWIETRZNE.

Pierwszorzędne urządzenie mieszkań w domu zdrojowym i w nowych łazienkach.

W sezonie zimowym w domu zdrojowym i w nowych łazienkach wydaje się kąpiele gazowo-mineralne, a nadtto w domu zdrojowym częściowe zabiegi borowinowe, częściowe zabiegi wodolecznicze, częściowo elektryczne, lampa kwarcowa, wody mineralne do picia.

W domu zdrojowym mieszczą się: restauracja i czytelnia. — Centralne ogrzewania w obu budynkach i łazienkach, światło elektryczne.

SPORTY ZIMOWE I INNE ROZRYWKI.

RESTAURACJA I KAWIARNIA DOMU ZDROJOWEGO W KRYNICY

poleca WYKWINTNĄ KUCHNIĘ li tylko na masle i doborowe gatunki win.

SPECJALNOŚĆ!!! BUFET-BAR!

W KAWIARNI codziennie od godz. 5-ej do 7-ej **FIVE - O - CLOCK**
wieczorem od godz. 9-ej **DANCING**

KRYNICA

Kupno, sprzedaż will, parcel, dzierżawa pensjonatów, wynajem mieszkań i t.p.

Konces. Agencja.

NEUBAUERA

naprzeciw dworca kolejowego.

TELEFON Nr. 35.

OKAZJA.

Nowoczesne wille na pensjonaty, u-meblowane pokoje na sezon letni, cudowny widok na morze. Place pod budowę will, domów, fabryk, najtańszej poleca, dla przyjezdnych udziela wszelkich informacji.

DOMINIK KUJAWA

w Gdyni, Staromiejska 4.

Kto się chce nauczyć

TECHNIKI DENTYSTYCZNEJ,

niech poda swój adres, załączając znaczek na odpowiedź do Adm. „Czystości” w Częstochowie lub w Warszawie dla „Technika”.

Kto chce
mieć dzieci zdrowe,
ten używa

**Mączkę
Néstle'a**